

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija

Parlamentinių tyrimų departamentas

Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius. Informacija: 239 6170, 239 6179, 239 6580. El.p. ptd@lrs.lt

Alkoholio kontrolė ir teisinės atsakomybės reglamentavimas JAV ir Skandinavijos šalių jaunimo politikoje

2007 09 10

TURINYS

I. Alkoholio politikos priemonių apžvalga.....	2
II. Teisinės atsakomybės problema.....	4
III. Alkoholio politika Europos Sąjungoje.....	3
III.1. <i>Alkopopsų</i> apmokestinimas ES ir Šveicarijoje.....	5
IV. Alkoholio politikos priemonės ir atsakomybės reglamentavimas JAV ir Skandinavijoje.....	5
IV.1. JAV.....	5
IV.2. Norvegija.....	9
IV.3. Švedija.....	9
IV.4. Suomija.....	10
IV.5. Danija.....	11

1 priedas “Geriantys vaikai (11, 13 metų vartoję alkoholį 2 kartus ar daugiau) ir paaugliai (16 metų vartoję alkoholį 10 kartų ar daugiau per praėjusius metus arba 3 ir daugiau kartų per praėjusias 30 dienų)ES”

I. Alkoholio politikos priemonių apžvalga

Pasaulio sveikatos organizacijos (*WHO*) Europos alkoholio chartija¹ nustato, kad “visi žmonės turi teisę į šeimą, gyvenimą bendruomenėje ir darbe apsaugotą nuo nelaimių, smurto ir kitų negatyvių alkoholio vartojimo pasekmių”². Taip pat chartijoje pažymima, kad “visi vaikai ir nepilnamečiai turi teisę augti aplinkoje, apsaugotoje nuo alkoholio vartojimo ir , kiek įmanoma, nuo alkoholinių gėrimų reklamos neigiamų pasekmių”. Šią chartiją yra pasirašę ES valstybės 1995 m. Paryžiuje.

Alkoholio politika yra dabar itin plačiai diskutuojama problema. ES yra sukurta strategija remti valstybes nares su tikslu mažinti alkoholio daromą žalą³, parengtos Tarybos rekomendacijos 2001/458/EC dėl jaunų žmonių, iš esmės vaikų ir nepilnamečių alkoholio gėrimo (*Council Recommendation 2001/458/EC of 5 June 2001 on the drinking of alcohol by young people, in particular children and adolescents [Official Journal L 161 of 16.06.2001]*)⁴.

Įvairūs analitikai pažymi, kad nėra vienodai efektyvių alkoholio politikos priemonių. Be to, politikos priemonės, kurios įtakoja ir keičia fizinę, socialinę ir kultūrinę alkoholio aplinką yra efektyvesnės nei priemonės nukreiptos į individualų gerėjimą. Politika, nukreipta į jaunas žmones, ignoruojant suaugusiuosius, yra iš anksto pasmerkta žlugti. Taip pat analitikai pažymi, kad švietimo programos gali veikti požiūrį į alkoholį, tačiau jos neefektyvios mažinant alkoholio vartojimą ar su tuo susijusią žalą.

WHO remiamos studijos parodė, kad geriausiai veikia tokios alkoholio politikos priemonės: mokesčiai, kontroliuojamas alkoholio prieinamumas, alkoholio kiekio matuokliai, mažesnis leidžiamas alkoholio kiekis visiems; minimalus amžius, alkoholis tam tikrose vietose, bendruomenės mobilizavimas – rizikos grupėms; intervencija – aukštos rizikos gerėjams⁵.

Fizinio alkoholio prieinamumo kontrolė. Ši kontrolė apima pardavimo dienas ir valandas, alkoholio realizavimo skaičių ir rūšį. Minimalaus amžiaus nustatymas yra viena efektyviausių priemonių, taikytinų jauniems žmonėms. Šiaurės Amerikoje ši amžių padidinus nuo 18 iki 21 m. ženkliai sumažėjo avarijų ir žūčių jose tarp asmenų iki 21 metų. Daugumoje Europos valstybių šis amžius - 18 metų. Pažymėtina, kad Danija sumažino šį amžių iki 15 metų 1998 m. Šio žingsnio pasekmės: 36% padidėjo paauglių ir 17 % moksleivių-studentų alkoholizmas. Labai svarbus veiksnys įgyvendinant minimalaus amžiaus įgyvendinimo politiką yra įtikinamas atbaidymas. JAV, Kanadoje ir Šiaurės (Nordic) šalyse alkoholi parduoda valstybinės parduotuvės. Šios parduotuvės nėra spaudžiamos siekio maksimizuoti pelną, todėl gali riboti alkoholio vartojimą ir su tuo susijusias problemas.

Alkoholio kaina. Tai veiksnys, kuris įtakoja dažnai geriančius, vaikus ir jaunuolius. Tyrimai, atlikti Jungtinėje Karalystėje per paskutinius 30 metų parodė, kad alkoholio kainos didėjimas tiesiogiai įtakoja jo vartojimą. Mokesčių alkoholiui didinimas yra pagrindinis valdžios instrumentas. Minėti tyrimai JK įrodė, kad 10% padidėjus alkoholio kainai mirtingumas nuo alkoholio sumažėja 7-37%. ES tyrimų duomenys aiškiai rodo, kad alkoholio rinkos reguliavimo politika labai efektyviai sumažina alkoholio daromą žalą. Alkoholio mokesčiai daro ypač didelę įtaką jauniems žmonėms ir visose šalyse padeda sumažinti alkoholio vartojimo daromą žalą. Jei

¹ http://www.euro.who.int/Document/EUR_ICP_ALDT_94_03_CN01.pdf

² <http://www.euro.who.int/document/E76240.pdf>

³ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/com/2006/com2006_0625lt01.pdf

⁴ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11564.htm>

⁵ <http://www.eurocare.org/btg/conf0604/papers/hope.pdf>

alkoholio mokesčių pagalba penkiolikoje senųjų ES narių alkoholio kaina būtų pakelta 10%, per ateinančius metus būtų išvengta daugiau kaip 9,000 mirčių ir būtų surinkta maždaug 13 milijardų eurų papildomo akcizinio mokesčio. Tyrimai rodo, kad prailginus prekybos alkoholiu valandas, padidėja smurtinių nusikaltimų skaičius⁶.

Pasaulinė Sveikatos Organizacija modeliavo prekybos alkoholiu trukmės sumažinimą 24 valandomis per savaitę. Pritaikius šį modelį Europos Sąjungai gaunama, kad būtų išvengta 123,000 negalios metų ir ankstyvų mirčių per metus, o tokių priemonių kaštai siektų 98 milijonus eurų⁷.

Gėrimo konteksto modifikavimas. Tai reiškia poveikį socialinei gėrimo aplinkai (licencijuotos vietos), teisiškai įpareigojant gėrimų teikėjus už išgėrusių asmenų aptarnavimą, aktyvią poziciją stiprinant alkoholio teisės aktus, geriau apmokytą personalą, atsakingą už aptarnavimą. JAV, Australijos, N. Zelandijos ir Suomijos pavyzdys įrodo, kad bendruomenės politikos požiūris yra efektyvus – institucijos, organizacijos ir bendruomenės grupės dirba kartu, keisdamos politiką ir praktiką. Tačiau tokios pavienės strategijos nepajėgios kovoti su nepilnamečių alkoholizmu – kartu būtina drausti gėrimą viešose vietose ir pan.

Be to, šios strategijos daugiausia taikytinos alkoholio vartojimui baruose ir restoranuose, o jų efektyvumas labai daug priklauso nuo adekvačios taisyklių vykdymo priežiūros. Pavyzdžiui, minimalų alkoholio vartojimo amžių nustatančio įstatymo priėmimas bus mažai efektyvus, jei jis nebus paremtas įtikinama grėsme, kad nepilnamečiams alkoholių pardavinėjančių įmonių licenzijos bus atimtos.

Alkoholio propagavimo reguliavimas. Alkoholio rinkodara naudoja labai rafinuotus metodus, yra ypatingai gerai finansuojama ir daro labai didelę įtaką jauniems žmonėms, paaugliams ir tiems, kurie niekada nėra ragavę alkoholio. Alkoholio rinkodara suteikia alkoholiui jaunimo kultūros dalies įvaizdį, susieja alkoholį su socialiniu ar seksualiniu pasisekimu. Alkoholio rinkodara taip pat paplauna pastangas skatinti sveiką jaunimo gyvenimą. Kartu su pavieniais apribojimais turėtų būti ribojamas rėmimas, produktų vietos ir specialios pardavimo akcijos, kurios ypatingai orientuotos į jaunus vyrus, į aukštesnę rizikos grupes.

Alkoholinių gėrimų gamybos pramonės savireguliacijos reklamos srityje efektyvumas yra mažas. Pasaulinės Sveikatos Organizacija modeliavo reklamos draudimo poveikį. Pritaikius šį modelį Europos Sąjungai gaunama, kad būtų išvengta 202,000 negalios metų ir ankstyvų mirčių per metus, o tokių priemonių įgyvendinimo kaštai siektų 95 milijonus eurų.

Priemonės kovai su vairavimu išgėrus. Alkoholio kiekio kraujyje ribojimas, patikrinimai keliuose – pati efektyviausia priemonė. Kadangi jauni žmonės neturi vairavimo įgūdžių ir priklauso aukštos rizikos grupei, jiems rekomenduotinas nustatytas leistinas alkoholio kiekis artimas nuliui. Teisės vairuoti suteikimas pakopomis taip pat pasitarnauja kovai su vairavimu išgėrus. Pažymėtina, kad dabar Europos valstybėse plačiai diskutuojamas alkoholio spynos (*alcolock*) klausimas.

II. Teisinės atsakomybės problema

Alkoholio pardavėjo ar kitokio jo suteikėjo atsakomybė už įsigijusio alkoholių asmens padarytus, nusikaltimus, nuostolius ir pan. yra diskutuojama labai seniai⁸. Tačiau šiandien šis fenomenas veikia Šiaurės Amerikoje ir Australijoje. Švedijoje vyko diskusijos dėl civilinės teisės

⁶ http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf

⁷ Ten pat.

⁸

pažeidimų, dėl kurių galima pareikšti ieškinį (*tort compensations*), tačiau rimtesnių žingsnių nebuvo dėl to, kad Švedijoje labai išvystyta socialinio apsaugos išmokų ir draudimo sistema.

Bendrosios teisės sistema seniai pripažįsta, kad esant tam tikroms aplinkybėms, asmenys yra kalti dėl nerūpestingumo ir atsako už aukoms padarytą žalą. Civiliniai ieškiniai dėl neatsargumo gali būti kelių rūšių: dėl žalos asmeniui, turtui arba ekonominių nuostolių. Pagal Amerikos bendrosios teisės normas nerūpestingumo su alkoholiu susijusiais atvejais įvertinimo teisiniai standartai yra labai sudėtingi, skiriasi priklausomai nuo valstijos ir nuolat plėtojami. Jungtinėje Karalystėje teismai ilgai nepripažino bendros taisyklės egzistavimo tokių civilinių ieškinių atvejais. Tokia pareiga pirmą kartą išreikšta Lordų Rūmuose 1932 m. byloje *Donoghue v. Stevenson*. Savo sprendime Lordas Atkinas (*Atkin*) pareiškė, kad asmuo turi tinkamai rūpintis, kad išvengtų veiksmų arba neveikimo, kurie galimai numatomi ir galėtų pakenkti kitiems asmenims. Vėliau tai pavadinta "kaimyno principu" (*neighbour principle*).

Švedijos Įstatymo dėl civilinės teisės pažeidimų, dėl kurių galima pareikšti ieškinį, 1972, 2 skyriaus 1 paragrafe nustatyta, kad "kiekvienas tyčia ar netyčia sužalojęs asmenį ar sunaikinęs turtą privalo atlyginti..". Švedijoje tokios normos seniai kritikuojamos, o nuo 5 dešimtmečio didesnis dėmesys skiriamas atlyginimui. Švedijos socialinės apsaugos sistema atlygina didžiąją dalį ekonominių nuostolių dėl asmens sužalojimo. Iš esmės, tai medicininių išlaidų atlyginimas ir prarastų pajamų atstatymas. Nors Švedijoje alkoholio teikėjai dar netapo pagrindiniu kompensacijų šaltiniu, tačiau alkoholio teikimas nepilnamečiams ir tais atvejais, kai šie intoksikuoti, laikomas kriminaliniu nusikaltimu ir baudžiamas įkalinimu iki 2 metų. Kitos sankcijos – įspėjimas ir licencijos atšaukimas⁹.

III. Alkoholio politika Europos Sąjungoje

Ataskaitoje Europos Komisijai "Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu"¹⁰ pažymima, kad daugumoje ES šalių alkoholio pardavimas yra ribojamas, retais atvejais per panaudojant alkoholio monopolijas, tačiau dažniau panaudojant licenzijas. Taip pat dažnai yra uždedami apribojimai vietoms, kuriose gali būti prekiaujama alkoholiu. Virš trečdaliai šalių (ir kai kurie regionai) riboja pardavimo valandas, o nedideliame skaičiuje šalių taikomi ir prekybos dienų bei mažmeninės prekybos alkoholiu vietų tankio apribojimai. Visose šalyse draudžiama baruose ir aludėse parduoti alkoholį tam tikro amžiaus nesulaukusiems jauniems žmonėms, tačiau keturiose šalyse nėra taisyklių draudžiančių parduoti alkoholį vaikams parduotuvėse. Amžius, nuo kurio leidžiama parduoti alkoholį jauniems žmonėms, įvairiose Europos šalyse skiriasi. Šiaurės Europos šalyse šis amžius dažniausiai yra 18 metų, o pietų Europos šalyse -- 16 metų.

Alkoholio rinkodaros kontrolės laipsnis yra įvairus. Tai priklauso ir nuo rinkodaros veiklos tipo. Daugiau nei pusėje Europos galioja teisiniai apribojimai (šalia turinio apribojimų) televizinei alaus reklamai, o penkiose šalyse tokia reklama yra visiškai uždrausta. Stipriojo alkoholio reklama uždrausta 14 šalių. Reklaminiai skydai ir reklama spaudoje reguliuojami mažiau. Šiuo atžvilgiu kas trečia šalis (daugiausia iš dešimties naujųjų ES narių tarpo) jokių apribojimų netaiko. Mažiausiai ribojamas sporto rėmimas. Šiuo atžvilgiu tik septynios šalys taiko kokius nors apribojimus.

Kitas bendras Europos šalių bruožas yra alkoholinių gėrimų apmokestinimas, nors įvairiose šalyse tarifai labai skiriasi. Tai aiškiai matosi vyno atžvilgiu. Beveik pusė šalių vynu netaiko jokių mokesčių, tačiau penktadalyje šalių pagal perkamąją galią pakoreguotas mokesčių tarifas viršija

⁹

[http://www.jur.lu.se/Internet/Biblioteket/Examensarbeten.nsf/0/3CF1C45880BD94C9C125700B0024384B/\\$File/exam.pdf?OpenElement](http://www.jur.lu.se/Internet/Biblioteket/Examensarbeten.nsf/0/3CF1C45880BD94C9C125700B0024384B/$File/exam.pdf?OpenElement)

¹⁰ http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf

1,000 eurų. Bendrai, didžiausi vidutiniai mokesčių tarifai yra šiaurės Europoje, o mažiausi – pietų Europoje bei kai kuriose centrinės ir rytų Europos šalyse. Keturios šalys 2004 metais apmokestino *alkopopsus* (alkoholinius mišinius), dėl ko jų suvartojimas sumažėjo (žiūrėti žemiau).

Įvairias alkoholio politikas apjungus į vieną skalę, bendras alkoholio politikos griežtumas svyruoja nuo 5,5 (Graikijoje) iki 17,7 (Norvegijoje). Šiuo atveju skalės maksimumas yra 20, o vidutinė apskaičiuota vertė – 10,8. Mažiausiai griežta politika yra pietų Europoje bei kai kuriose centrinės ir rytų Europos šalyse, o griežčiausia – šiaurės Europos šalyse. Tačiau griežtumas nebūtinai mažėja iš šiaurės į pietus, ką iliustruoja aukštas Prancūzijos politikos griežtumo balas. Šis politikos poveikslas yra labai skirtingas nuo buvusio prieš penkiasdešimt metų – dabar įvairių šalių politika daug panašesnė, pirmiausiai dėl to, kad daugelyje šalių politika buvo sugriežtinta, ypač vairavimo išgėrus srityje, kur visose šalyse galioja įstatymu nustatytas limitas. Rinkodaros reguliavimas, minimalus alkoholio pirkimo amžius ir viešojo administravimo struktūros skirtos alkoholio politikai įgyvendinti 2005 metais buvo daug labiau paplitę nei 1950 metais.

Ataskaitoje pateikiamos tokios išvados:

- vyriausybės yra atsakingos už rinkos reguliavimą ir joms yra naudinga tai daryti. Pavyzdžiui, alkoholio kainos padidinimas 10% penkiolika senųjų ES narių per pirmuosius metus numatoma leisti surinkti 13 milijardų eurų papildomų mokesčių.
- šviečiamojo pobūdžio intervencijų efektyvumas mažinant alkoholio daromą žalą yra mažas, todėl jos negali būti laikomos alternatyva alkoholio rinkos reguliavimo priemonėms, kurios rinkai turi didžiausios įtakos mažinant žalą, ypač daug geriančių ir jaunesnių asmenų tarpe.

Taip pat sakityti: <http://www.ias.org.uk/eureport2006/translations/uk.pdf>

III.1. *Alkopopsų* (alkoholio mišinių) apmokestinimas ES bei Šveicarijoje ir jo įtaka vartojimui

Vokietijos vyriausybė atliko išsamiausius *alkopopsų* apmokestinimo tyrimus, palygindama 2004 m. ir 2005 m. metų duomenis (iki ir po mokesčio įvedimo). Tyrimai parodė, kad 12-17 metų paaugliai suvartojo *alkopopsų* per pusę mažiau be pastebimo pakaitalų suvartojimo padidėjimo. Buvo užfiksuotas tik nedidelis *alkopopsų* alaus pagrindu suvartojimo padidėjimas. *Alkopopsų* stiprių alkoholinių gėrimų pagrindu pardavimo pajamos sumažėjo 75%. 70% apklaustų paauglių nurodė, kad jie pasirinko silpnesnius *alkopopsus*. Ir Šveicarijoje mokesčio aromatizuotiems alkoholiniam gėrimams įvedimas ženkliai sumažino tokių gėrimų pardavimus¹¹. Toks mokeskis nuo 1999 m. buvo įvestas Prancūzijoje. Jis buvo padidintas 2005 m. Nors buvo pranešimų dėl teigiamos šio mokesčio įtakos, tyrimai nebuvo atliekami. 2005 m. birželio mėnesį toks mokeskis buvo įvestas Danijoje. Vyksta diskusijos dėl tokio mokesčio Nyderlanduose ir Švedijoje.

IV. Alkoholio politikos priemonės ir atsakomybės reglamentavimas JAV ir Skandinavijoje

IV.1. JAV

Minesotos universiteto profesoriai yra apibendrinę nepilnamečių gėrimo prevencijos strategijas¹². Pagrindinės tokių strategijų sudėtinės dalys yra tokios:

¹¹ World Drinks Report, 23 June 2005

¹² Komro A. K., Toomley L. T. Strategies to prevent underage drinking//Alcohol Research & Health, Vol. 26, No. 1, 2002

- Mokyklos strategijos (pakankama informacija apie alkoholio ir kitų svaigalų poveikį, asmeninių, socialinių ir atsparumo gebėjimų ugdymas ir pan.);
- Užmokyklinės strategijos (teigiamo suaugusių vaidmens modelių priežiūra, jaunimo lyderystė, įvairios intensyvios programos);
- Šeimos strategijos (tėvų-vaikų santykių skatinimas, vaikų laisvalaikio priežiūra bei pan.);
- Politikos strategijos (akcizai, minimalus amžius gėrimui, komercinio ir socialinio alkoholio prieinamumo mažinimas).

2006 metų pabaigoje JAV Kongresas priėmė Blaivios tiesos apie nepilnamečių gėrimo prevenciją (STOP) įstatymą (*The Sober Truth on Preventing Underage Drinking (STOP) Act*)¹³. Pagal šį įstatymą įkurtas specialus komitetas, kuris kuruos federalinių agentūrų veiklą, atsiskaitys Kongresui dėl atlikto darbo, bus finansuojama nacionalinė žiniasklaidos kampanija suaugusiems, atlikti nepilnamečių gėrimo tyrimai ir pan.¹⁴

Dar 1984 m. Kongresas priėmė Nacionalinį minimalaus alkoholio vartojimo amžiaus įstatymą, kuriame valstijos įpareigojamos uždrausti asmenims iki 21 metų amžiaus pirkti, turėti ir vartoti alkoholį viešose vietose. Nuo 1988 m. visose valstijose tokie reikalavimai nustatyti. Tačiau 4 valstijose - Delavare, Indianoje, Niujorke ir Vermonte asmuo iki 21 metų negali pirkti, jei pateikia apie save klaidingus duomenis. Kai kuriose valstijose nepilnametis gali pirkti alkoholį, esant tam tikroms sąlygoms (tai susiję su jų darbu, studentams mokslo tikslais, religiniams, medicininiais tikslams, taip pat kai perkama kartu su tėvais, kontroliniams pirkimams).

Didelį susirūpinimą kelia alkoholio pristatymo į namus problema, o ypačingai jo įsigijimas per Internetą. Pusė visų valstijų nedraudžia tokių pristatymų, 7% - riboja pristatymą 18-20 metų asmenims, 10% - riboja iki 12 metų¹⁵.

Teisės aktai nepateikia apibrėžimo, kas tai yra "viešas turėjimas". Įvairios valstijos numato labai skirtingas išimtis: 45 valstijos leidžia turėti, jei tai susiję su darbu, 6 valstijos – jei tai susiję su studijomis (ypatingai kulinarijos), 18 valstijų – religiniais tikslais, 14 valstijų – medicinai, 33 valstijose – su tėvais ar palydovais, sutuoktiniais.

Dauguma valstijų draudžia ir turėjimą, ir vartojimą, nes jie glaudžiai susiję. Neįmanoma vartoti neturint, ir atvirkščiai. Tačiau, teisininkų nuomone, abiem šioms veiksmams reikalingas atskiras reguliavimas. Pavyzdžiui, tikrinant vakarėlius, kur geriama, galima ir nerasti alkoholio, bet jį galima užuosti ar aptikti šlapime (testai).

Labai skirtingas požiūris ir į alkoholio pardavėjus (davėjus). Pavyzdžiui, Kalifornijoje leidžiama nepilnamečiams turėti alkoholio privačiose vietose, tačiau yra nelegalu duoti alkoholį nepilnamečiams ir viešose, ir privačiose vietose. Tačiau panašios išimtys kelia labai daug diskusijų. Pavyzdžiui, faktą, kad nepilnametis legaliai turi alkoholio šalia tėvų, teismai galėtų traktuoti, kaip "pareigą" tėvams jo duoti. Pažymėtina, kad 23 valstijose leidžiama tėvams duoti alkoholio nepilnamečiui.

Kalbant apie reklamą, nukreiptą į nepilnamečius, pažymėtina, kad daugumoje valstijų draudžiama reklamos tikslu pasirinkti vaikus, paauglius ir tuos, kurie nesulaukę 21 metų, draudžiama juos skatinti, provokuoti ar specialiai kreiptis į juos, kad jie pirktų ar vartotų alkoholinius gėrimus. Draudžiama reklamose naudoti vaikus ar kitus modelius, nesulaukusius 21 metų. Teisės aktų sąvokos įvairiose valstijose skiriasi: 9 valstijos naudoja terminą "vaikai", 6 valstijos – "tie, kurie nesulaukę minimalaus leidžiamo amžiaus", 14 valstijų – "paaugliai, mažamečiai (*minors*). 9 valstijos draudžia alkoholio reklamą su mokykla susijusiose vietose

¹³ http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=109_cong_bills&docid=f:h864eas.txt.pdf

¹⁴ <http://camy.org/washington/files/STOPsummary.pdf>

¹⁵ Alcohol Problems in Adolescents and Young Adults. By Marc (EDT) Galanter // Springer, 2006. ISBN 0387292152. P. 456

(mokyklose, universitetuose, mokyklų autobusuose). 3 valstijos draudžia reklamą šalia bažnyčių, 3 valstijos draudžia reklamą šalia žaidimo aikštelių. Taip pat draudžiam naudoti tam tikrus simbolius. 6 valstijos draudžia reklamoje naudoti vaikus, 4 valstijos- Kalėdas ar Velykas bei panašias šventes, 5 valstijos draudžia naudoti reklamoje žaislus ar kitus vaikams skirtus daiktus¹⁶.

Atsakomybė už alkoholinių gėrimų pateikimą nepilnamečiams svečiams yra civilinė ir baudžiamoji. Baudžiamoji atsakomybė – baudos ir įkalinimas. Civilinė atsakomybė – žalos atlyginimas. Jei svečiuose išgėręs nepilnametis padarys avariją, tai jį vaišinusio asmens baudžiamasis persekiojimas bus vykdomas pagal baudžiamosios atsakomybės statutą, o civilinė atsakomybė (pagal statutą arba teismo sprendimu pagal bendrosios teisės nusikalstamo aplaidumo principą) reikš žalos atlyginimą trečiajai nukentėjusiai pusei, pavyzdžiui, už sudaužytą automobilį.

Nagrinėjant teises nuobaudas pažymėtina, kad įvairių valstijų teisės aktai skiriasi, todėl žemiau pateikiamas vienos valstijos – Teksaso - pavyzdys¹⁷ bei kai kurių valstijų ypatumai.

Lentelė. Teisinės nepilnamečių (iki 21 metų) gėrimo pasekmės

Pažeidimas	Nuobauda
Nepilnametis turi alkoholio Nepilnametis perka alkoholį Bandymas pirkti Neteisingos informacijos apie amžių pateikimas Nepilnametis vartoja alkoholį Nepilnamečio vieša intoksikacija	Pirmas pažeidimas: bauda iki 500 USD, privalomas alkoholio žalos kursas, 8-12 valandų darbai bendruomenės naudai, 30 dienų, vairuotojo teisių suspendavimas 30 dienų Antras pažeidimas: bauda iki 500 USD, privalomas alkoholio žalos kursas, 20-40 valandų darbai bendruomenės naudai, teisių suspendavimas 60 dienų Trečias pažeidimas: jei nepilnametis turi 17 metų – bauda 250-2000USD; įkalinimas iki 180 dienų; automatinis teisių suspendavimas
Vairavimas alkoholio poveikyje (Teksase nepilnamečiams leidžiama norma – 0)	Bauda iki 500 USD, privalomas alkoholio žalos kursas, 20-40 valandų darbai bendruomenės naudai, teisių suspendavimas 60 dienų. Antras pažeidimas: privaloma teisių suspendavimas 120 dienų. Trečias pažeidimas: automatinis teisių suspendavimas 180 dienų, jei nepilnametis turi 17 metų, bauda 250-2000USD ir /arba įkalinimas 180 dienų
Vairuotojo teisių klastojimas	2-10 metų valstybės sunkių darbų kalėjime (<i>penitentiary</i>) ir/arba bauda 10000 USD.
Neteisinga identifikacija	Bauda iki 200USD
Padaryti alkoholį prieinamą nepilnamečiui	Bauda iki 4000 USD ir/arba 1 metai kalėjime.
Identifikavimo klastočių gamyba	2-10 metų valstybės sunkių darbų kalėjime (<i>penitentiary</i>) ir/arba bauda 10000 USD

¹⁶ <http://www.nllea.org/reports/ABCEnforcementLegalResearch.pdf>

¹⁷ <http://www.tcada.state.tx.us/issues/Penalties.htm>

Teksase alkoholio kontrolė vykdoma pagal Alkoholinių gėrimų kodeksą. Jo dalį susijusią su nepilnamečiais galima rasti adresu:

<http://tlo2.tlc.state.tx.us/statutes/docs/AL/content/pdf/al.004.00.000106.00.pdf>

Tėvų atsakomybė Virdžinijos valstijoje. Kai kurie tėvai duoda alkoholį nepilnamečių vakarėliams arba pamiršta alkoholio poveikį. Tėvai teisiškai atsako, jei nepilnametis muštynių metu ką nors sužaloja, krisdamas susižaloja arba ką nors sužaloja, ką nors seksualiai išnaudoja, kenkia turtui, miršta nuo per didelio alkoholio kiekio, sužaloja arba užmuša ką nors vairuodamas. Tėvams tenka civilinė atsakomybė (baudos), jei sužalojamas vakarėlio dalyvis ar trečiasis asmuo. Pagal Virdžinijos įstatymus tėvams tenka atsakomybė už nerūpestingumą, suteikiant alkoholį nepilnamečiams. Tėvams tenka baudžiamoji atsakomybė už dalyvavimą nepilnamečio nusikalstamoje veikloje. Tačiau nors ir tokios neigiamos situacijos nesusidaro, tėvams gali būti taikomos teisinės priemonės už nepilnamečių alkoholio vartojimą jų namuose, įskaitant jų pačių vaiką. Tai laikoma 1 klasės baudžiamuoju nusižengimu (*misdemeanor*), kuris baudžiamas 1 metais kalėjimo ir/arba bauda 2500USD. Virdžinijoje pirkti, padėti ar kurstyti bei duoti alkoholio nepilnamečiui draudžiama¹⁸.

Kiti Virdžinijos teisės aktai, susiję su alkoholiu: <http://www.abc.state.va.us/enforce/vacodes.html>

Viskonsino valstijoje savivaldybė gali nustatyti, kad nepilnamečiai gali būti B klasės patalpose, kuriose neprekiuojama ar kitaip netiekiamas alkoholis, kol nepilnametis būna patalpose. Kiekvieną kartą turi būti išduodamas policijos leidimas raštu. Tokiu atveju alus, vynas ir kiti gėrimai turi būti užrakinti sandėlyje.

Nepilnamečiai gali būti šokių salėse, banketuose ar svečių kambariuose, priskirtuose B klasei su tikslu pašokti, atstovauti, dalyvauti.

Viskonsine nėra taip vadinamo “nelaimės parduotuvės” (*drama shop*) įstatymo (kai asmuo atsakingas už pas jį pasigėrusio asmens veiksmus). Tačiau jei tie asmenys yra vaikai iki 18 metų, tokiu atveju pardavėjas ar kitas asmuo, dėl kurio nepilnametis išgėrė ir padarė nusikaltimą, pripažįstamas padaręs sunkų nusikaltimą, už kurį numatyta bauda iki 10000 USD arba įkalinimas iki 7.5 metų.

Už identifikacijos kortelių klastojimą Viskonsine baudžiama bauda iki 10000USD ir 3 metų įkalinimu.

Pažymėtina, kad Viskonsine taikomas Alkoholinių gėrimų mokesčio įstatymas. Mokesčio tarifus ir informaciją apie įstatymą galima rasti adresu: <http://www.dor.state.wi.us/pubs/ab-103.pdf>.

JAV (visų valstijų) įstatymai dėl pavojaus sukėlimo vaikams:

<http://www.madd.org/Laws/law/?LawID=YDAN>

Dėl alkoholio pardavimo/suteikimo jaunimui: <http://www.madd.org/Laws/law/?LawID=YSELL>

Dėl alkoholio turėjimo: <http://www.madd.org/Laws/law/?LawID=UPOA>

Dėl bandymo pirkti: <http://www.madd.org/Laws/law/?LawID=YATT>

Dėl įsigijimo: <http://www.madd.org/Laws/law/?LawID=YPUR>

<http://www.legis.state.wi.us/lrb/pubs/ttp/ttp-08-2006.html>

¹⁸ <http://www.abc.state.va.us/Education/parent2/Parent.pdf>

IV.2. Norvegija

Norvegijos Baudžiamajame kodekse¹⁹ specialių normų nėra. Alkoholinių gėrimų pardavimo įstatyme (Alkoholio įstatyme)²⁰ nustatyta, kad policija turi teisę uždaryti įstaigą, kurioje pardavinėjimas alkoholis dėl licencijos neturėjimo, uždaryti iki 2 dienų, jei būtina neteisėtos veiklos prevencija, tam, kad apsaugoti asmenų ar visuomenės saugumą, užkirsti kelią rimtiems įstatymo pažeidimams (str. 1-8a).

Šio įstatymo 8-8 straipsnyje nustatyti neteisėto pirkimo atvejai: draudžiama pirkti alkoholinius dėrimus, stipresnius nei 22%, asmenims, kuriems nėra 20 metų, ir bet kokius alkoholinius gėrimus – asmenims, kurie jaunesni nei 18 metų.

Pagal 8-9 straipsnį “Draudimas tiekti ir gerti alkoholinius gėrimus” draudžiama pardavinėti ar pateikti alkoholį (išskyrus specialiai licencijuotus atvejus) tose vietose, kur patiekiamos maistas ir gėrimai, atvirose visuomenei vietose, susirinkimų salėse ir kitose bendruomenėms skirtose vietose, vietose, kur vyksta vieši renginiai, parodos, vakarai, taip pat gatvėse, turguje, kelyje, parkuose ar kitose viešose vietose, bet kokiam vidaus transporte, įskaitant traukinius, laivus, lėktuvus. Pagal 8-12 straipsnį draudžiama parduoti alkoholinius gėrimus vartotojams su nuolaida.

Alkoholio įstatymo 9-2 straipsnyje reglamentuojama alkoholio reklama. Reklama yra draudžiama. Taip pat draudžiama reklama kitų produktų, turinčių tą patį prekės ženklą (*brand*), kaip ir alkoholiniai gėrimai, kuriuose etilo alkoholis sudaro daugiau kaip 2.5% tūrio. Be to, tokie produktai negali būti įtraukiami į kitų prekių ar paslaugų reklamą. Ministerijai suteikta teisė nustatyti tam tikras išimtis (išplečiančias ar susiaurinančias draudimą).

Šio įstatymo 10-1 straipsnyje nustatyta, kas bet kuris asmuo, kuris tyčia ar netyčia pažeidžia šio įstatymo normas gali būti nubaustas bauda arba įkalimu iki 6 mėnesių. Sunkų pažeidimų atveju įkalinimas gali būti prailgintas iki 2 metų. Tam tikrais atvejais iki 6 metų.

Alkoholinių gėrimų pardavimo taisyklėse (8.6.2005 N. 538)²¹ nustatyta, kad turi būti užtikrinama, kad alkoholis savitarnos šaldytuvuose viešbučiuose nebūtų pasiekiamas nepilnamečiams. 16 skyriaus 1 ir 2 dalyje nustatyta, kad nei žaliavos, nei pusfabrikačiai, nei ruošiniai naudojami alkoholinių gėrimų gamyboje negali būti importuojami asmenų iki 18 metų amžiaus. Personalas iki 18 metų negali būti įtraukiamas į minėtų prekių pardavimą ar tiekimą.

Mokiniai, stažuotojai ir moksleiviai, neturintys 18 metų, gali šiek tiek parduoti šių prekių, jei tai būtina apmokymui, kurio tvarkaraštis nustatytas iš anksto.

Minėtos prekės negali būti parduodamos asmenims iki 18 metų, nors ir turėtų tėvų, palydovų ar trečiųjų asmenų sutikimą. Tokių prekių įsigijimas asmenų iki 18 metų prašymu irgi draudžiamas.

IV.3. Švedija

Švedijoje nėra specialios teisės normos draudžiančios nepilnamečiams vartoti alkoholį. Tačiau pagal Švedijos Alkoholio įstatymą (1994:1738) Švedijoje alkoholį parduoda valstybės monopolistė Systembolaget AB²², kuriai draudžiama parduoti ar kaip kitaip suteikti alkoholį

¹⁹ <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19020522-010-eng.pdf>

²⁰ <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19890602-027-eng.pdf>

²¹ <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/for-20050608-0538-eng.pdf>

²² <http://www.systembolaget.se/Applikationer/Knappar/InEnglish/>

asmenims iki 20 metų amžiaus (kavinėms ir restoranams iki 18 metų). Privatūs asmenys iki 20 metų negali įvežti alkoholio į Švediją, o vyresni - tik asmeninam naudojimui. Alkoholio vartotojams draudžiama prašyti kitų asmenų įvežti alkoholio į Švediją, tik per Švedijos monopolinę Systembolaget AB. Dėl šios monopolijos Švedija buvo kaltinama ES teisės pažeidimais, tačiau apgynė šį monopolį teisme. Derybų dėl narystės ES metu alkoholio prekybos ir su tuo susiję įstatymai buvo vienas svarbiausių derybų objektų.

Šiuo metu Švedijoje svarstomos Alkoholio įstatymo pataisos, pagal kurias didės baudos asmenims pasiūliusiems alkoholio jaunimui iki 18 metų. Licencijos tiekti alkoholį bus suteikiamos ir tiems *susi* restoranams, kurie turi virtuvės įrangos ir netiekia šilto maisto. Tačiau visuomenės sveikatos ministrė Maria Larsson pažymėjo, kad alkoholio jokių būdu nebus kioskuose, kurie prekiauja, pavyzdžiui, mėsiniais. Už alkoholio suteikimą maitinimo įstaigose nepilnamečiams baudžiama baudomis ir licencijos atėmimu.

Pagal Alkoholio įstatymo 4 skyriaus 8 straipsnį alkoholinių gėrimų reklamai būtina ypatinga priežiūra. Reklama ar kitos rinkodaros priemonės, kurios yra krentančios į akis ar net įkyrios, arba net yra skatinamas alkoholio vartojimas yra negalimos. Draudžiama reklama per TV ir radiją. Rinkodara negali būti nukreipta į vaikus ar jaunimą iki 25 metų amžiaus²³.

Pagal Rinkodaros įstatymo²⁴ 22 straipsnį yra mokama speciali bauda, jei verslininkas ar asmenys veikiantys jo vardu pažeidžia, be kita ko, alkoholio įstatymo 4 skyriaus tam tikras nuostatas.

IV. 4. Suomija

Suomijoje nėra nustatyto draudimo jaunimui vartoti alkoholinius gėrimus.

Pagal Alkoholio įstatymą²⁵ alkoholio gėrimus draudžiama parduoti:

1) asmenims iki 20 metų amžiaus, tačiau švelnus alkoholis (iki 22% etilo alkoholio) gali būti parduodamas asmenims nuo 18 metų;

2) aiškiai girtiems asmenims,

3) jei yra priežastis užkertanti kelią nelegaliam vartojimui ar perdavimui kitiems asmenims.

Alkoholiniai gėrimai, kuriuose yra 1.2-2.8% etilo alkoholio negali būti parduodami asmenims, jaunesniems nei 18 metų.

Be to, įstatyme nustatyta, kad iš asmenų, kurie tiekia alkoholinius gėrimus, gali būti atimta licencija arba licencijuojanti institucija gali apriboti aptarnavimo valandas, aptarnavimo vietą, alkoholinių gėrimų rūšis arba nustatyti priežiūrai būtinas sąlygas, jei:

1) aptarnavimo licencija naudojama vietose, iš esmės, skirtose ar naudojamose vaikų ir jaunimo;

2) aptarnavimo licencija naudojama sporto įvykiams arba renginiams, kurie savo prigimtimi yra šeimos renginiai ar juose gali dalyvauti daug vaikų ar jaunimo.

Alkoholiniai gėrimai aptarnavimo vietose negali būti tiekiami:

1) jaunesniems kaip 18 metų asmenims;

2) aiškiai girtiems asmenims;

23

http://64.233.183.104/search?q=cache:feuX_AHCXTAJ:www.annons.se/%3Fget%3Dfiles%26action%3Ddownload%26id%3D14-887+swedish+Marketing+of+Alcoholic+Beverages&hl=en&ct=clnk&cd=1

²⁴ <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/05/03/14/b02d0909.pdf>

²⁵ <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1994/en19941143.pdf>

3) įtarus piktnaudžiavimą alkoholiu.

Reklamos reguliavimas reglamentuojamas Alkoholio įstatymo 33 straipsnyje. Suomijoje draudžiama stiprių alkoholinių gėrimų reklama, netiesioginė reklama ar kitas skatinimas pirkti. Silpnų alkoholinių gėrimų ir gėrimų, kuriuose yra ne mažiau kaip 1.2% etilo alkoholio, reklama, netiesioginė reklama ir kitoks skatinimas draudžiami, jei: šie veiksmai nukreipti į nepilnamečius ar kitus asmenis, kuriems alkoholis negali būti parduodamas, arba jie pavaizduoti reklamoje; alkoholio vartojimas siejamas su vairavimu; alkoholis vaizduojamas kaip ypatingas (aukščiausios kokybės); sukuriama idėja, kad alkoholis didina funkcinį pajėgumą arba suteikia socialinį ar seksualinį patrauklumą; turi gydomųjų ar padedančių savybių.

Taip pat įstatyme nustatyta, kad asmuo, neturintis 20 metų, negali turėti alkoholio ar jo transportuoti. Asmenims, kurie jau turi 18 metų, leidžiama turėti ir transportuoti silpnus alkoholinius gėrimus. Asmenys, jaunesni nei 18 metų gali turėti ar transportuoti gėrimus, kuriose etilo alkoholis sudaro 1.2-2.8 % tūrio.

Suomijos Baudžiamojo kodekso (39/1889 su pakeitimais)²⁶ 43 skyriaus 7 straipsnyje nustatyta, kad asmuo, kuris sugundo asmenį iki 18 metų išgerti alkoholinių gėrimų ir tas asmuo pasigeria, yra baudžiamas pinigine bauda.

IV.5. Danija

Danijos teisinė sistema nedraudžia nepilnamečiams gerti alkoholį. Tačiau pagal Įstatymą prieš tabako ir alkoholio pardavimą nepilnamečiams iki 16 metų (*Forslag til lov om forbud mod salg af tobak og alkohol til personer under 16 år*) draudžiama parduoti alkoholį virš 1.2% asmenims iki 16 metų amžiaus. Taip pat draudžiama parduoti alkoholį asmenims iki 18 metų amžiaus baruose, kavinėse ir pan²⁷.

Alkoholio reklamą savo etikos kodeksuose reglamentuoja patys reklamos gamintojai, transliuotojai, leidėjai, alkoholio kompanijos.. Pagal šiuos kodeksus reklama negali būti nukreipta į nepilnamečius, negalima teigti, kad alkoholis padeda sveikatai ar didina protinius bei fizinius gebėjimus. Alkoholis negali būti asocijuojamas su sportu, alkoholio firmos negali remti sporto, alkoholis negali būti reklamuojamas sporto leidiniuose²⁸. Bendras nuostatas apibrėžia Rinkodaros praktikos įstatymo 8 straipsnis²⁹. Be to, rinkodarą reglamentuoja savanoriškos Alkoholio rinkodaros taisyklės (*Regler om markedsføring af alkoholholdige drikkevarer*)³⁰.

Parengė: Gitana Albaitytė, 6876

²⁶ <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=penal>

²⁷ http://www.folketinget.dk/Samling/20031/lovforslag_som_fremsat/L95.htm

²⁸ <http://www.ias.org.uk/resources/factsheets/advertising.pdf>

²⁹ <http://www.forbrug.dk/english/laws/the-marketing-practices-act/>

³⁰ <http://www.im.dk/publikationer/alkoholholdige/regler.htm>

1 priedas. Geriantys vaikai (11, 13 metų vartoję alkoholį 2 kartus ar daugiau) ir paaugliai (16 metų vartoję alkoholį 10 kartų ar daugiau per praėjusius metus arba 3 ir daugiau kartų per praėjusias 30 dienu) ES³¹

Table 1: Drinking patterns among children (11, 13 years) and teenagers (16 years) in the Enlarged European Union

Country	HBSC 1998 At 11 years drunk twice or more often		HBSC 1998 At 13 years drunk twice or more often		ESPAD 1999 At 16 years Drunk 10 times or more during last year		ESPAS 1999 At 16 years Binge drinking 3 times or more during last 30 days	
	Boys %	Girls %	Boys %	Girls %	Boys %	Girls %	Boys %	Girls %
Austria	4	2	13	7				
Belgium**	6	1	11	6				
Cyprus					4	0	18	6
Czech Rep.	6	2	14	6	19	9	25	11
Denmark	6	3	25	21	43	35	37	22
Estonia	2	1	15	4	15	7	18	12
Finland	4	1	16	18	29	28	21	15
France*	1	0.4	8	5	6	1	16	7
Germany*	2	0.3	10	7				
Greece	5	1	9	5	4	1	13	5
Hungary	3	1	9	4	9	2	18	8
Ireland	7	1	15	8	28	25	32	32
Italy					4	1	na	na
Latvia	4	0.4	15	8	11	6	19	9
Lithuania	6	1	15	6	15	5	12	5
Malta					5	3	25	18
Poland	4	1	14	6	13	5	41	23
Portugal	4	1	10	5	6	1	10	5
Slovakia	16	8	23	13	9	5	12	7
Slovenia					14	9	29	19
Sweden	1	0.3	8	6	21	16	22	13
UK*	9	3	25	22	30	26	33	27

* HBSC data for France and Germany represents regions. UK data is for England ** Belgium (Flemish); Spain, Netherlands, and Luxembourg were not involved in the surveys.

Sources: WHO-HBSC, 2000⁴; ESPAD 1999 Report⁵.

³¹ <http://www.eurocare.org/btg/conf0604/papers/hope.pdf>